

TURUN TERVEYSKESKUKSEN HAMMASLÄÄKÄRIEN TYÖAJAN SIIJOITTAMINEN

Perustelut:

1. Työturvallisuus, työsuojelu ja potilasturvallisuus

Turun terveystieteiden keskuksen hammaslääkärien työajan sijoittelussa tulee virka- ja työehtosopimusten lisäksi ottaa huomioon lainsäädäntöön kirjatut periaatteet. Hammaslääkäriin henkisesti ja fyysisesti vaativaa työtä ei voida suunnitella tehtäväksi esitetyllä työaikajärjestelyllä. Osa työpäivistä pitäisi pysyvästi ja yhtenä päivänä yhtäjaksoinen työrupeama olisi liian pitkä. Lääkärisopimukseen (yleinen osa 24 §) kirjattu päivittäinen lepoaika (ruokailutauko) tulee voida pitää tavanomaiseen tapaan suunnilleen keskellä työpäivää eikä lähes päivän päätteeksi. Lepoajan tarkoitus on tarjota työntekijöille lepotauko työntekijöiden lomassa.

Hammaslääkäriin keskimääräinen työaika on 37 tuntia / viikko. Useimmiten se sijoitetaan niin, että työpäivät ovat suunnilleen samanmittaisia siten, että päivittäin on kuusi tuntia kliinistä työtä ja loppuosa hammaslääkäriin työhön kuuluvaa kirjallista / hallinnollista työtä. Tämä sopimukseen pohjautuva järjestely kuvaa sitä, että intensiivistä työtettä edellyttävää vastaanottotyötä ei ole ajateltu tehtäväksi pitkinä työpäivänä eikä yhtäjaksoisina työrupeamina.

Edellä kuvatusta poikkeavia järjestelyjä voidaan tehdä, jos ne pohjautuvat vapaaehtoisuuteen. Työnantajan on tällöinkin arvioitava, että potilasturvallisuus ja työturvallisuus eivät vaarannu.

Seuraavaksi on esitetty neljä pykälää *työturvallisuuslaista*, jossa on perusteluja Turun terveystieteiden keskuksen hammaslääkäriin kannan tueksi:

Työturvallisuuslaki (2002/738)

Yleistä

Työturvallisuuslain 8 §:n perusteella työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan huolehtimisvelvollisuuden toteutumisen kannalta lain keskeinen päämäärä on kiinnittää huomiota järjestelmälliseen ja jatkuvaan työympäristön ja työolosuhteiden arviointiin ja parantamiseen.

10 § Työn vaarojen selvittäminen ja arviointi

Työnantajan on työn ja toiminnan luonne huomioon ottaen riittävän järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava työstä, työajoista, työtilasta, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä, jos niitä ei voida poistaa, arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Tällöin on otettava huomioon:

- 1) tapaturman ja muu terveyden menettämisen vaara kiinnittäen huomiota erityisesti kyseisessä työssä tai työpaikassa esiintyviin 5 luvussa tarkoitettuihin vaaroihin ja haittoihin;
- 2) esiintyneet tapaturmat, ammattitaudit ja työperäiset sairaudet sekä vaaratilanteet;

- 3) työntekijän ikä, sukupuoli, ammattitaito ja muut hänen henkilökohtaiset edellytyksensä;
- 4) työn kuormitustekijät;
- 5) mahdollinen lisääntymisterveydelle aiheutuva vaara;
- 6) muut vastaavat seikat.

Jos työnantajalla ei ole 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan tarvittavaa riittävää asiantuntemusta, hänen on käytettävä ulkopuolisia asiantuntijoita. Työnantajan on varmistuttava, että asiantuntijalla on riittävä pätevyys ja muut edellytykset tehtävän asianmukaiseen suorittamiseen. Työterveyshuollon asiantuntijoiden ja ammattihenkilöiden käytöstä sekä työpaikkaselvityksestä säädetään työterveyshuoltolaissa.

Työnantajalla tulee olla hallussaan 1 momentissa tarkoitettu selvitys ja arviointi. Selvitys ja arviointi on tarkistettava olosuhteiden olennaisesti muuttuessa ja se on muutenkin pidettävä ajan tasalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä selvityksen ja arvioinnin laatimisen kirjallisesta tai muusta todennettavissa olevasta muodosta, sisällöstä ja asian käsittelystä työpaikalla huomioon ottaen työnantajan toimiala, toiminnan luonne ja niihin liittyvät haitat ja vaarat sekä työpaikan koko.

Työajoista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät on ymmärrettävä laajasti. Työajoilla tarkoitetaan työ- ja lepoaikoihin liittyviä asioita kuten riittäviä lepotaukoja sekä myös muuta työntekijän työhön sidottuna oloa koskevaa aikaa.

Työnantajan tulee työaikojen osalta ottaa vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa työn luonteesta riippuen huomioon esimerkiksi työhön sidonnaisuuden aiheuttama kokonaiskuormitus sekä työntekijöiden mahdollisuus riittävään palautumiseen työpäivän aikana ja niiden välissä.

13 § Työn suunnittelu

Työn suunnittelussa ja mitoituksessa on otettava huomioon työntekijöiden fyysiset ja henkiset edellytykset, jotta työn kuormitustekijöistä työntekijän turvallisuudelle tai terveydelle aiheutuvaa haittaa tai vaaraa voidaan välttää tai vähentää.

25 § Työn kuormitustekijöiden välttäminen ja vähentäminen

Jos työntekijän todetaan työssään kuormittuvan hänen terveyttään vaarantavalla tavalla, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin kuormitustekijöiden selvittämiseksi sekä vaaran välttämiseksi tai vähentämiseksi.

31 § Työn tauottaminen

Jos työ on yhtäjaksoista paikallaoloa vaativaa tai yhtäjaksoisesti kuormittavaa, työn lomaan on järjestettävä mahdollisuus tarvittaessa sellaisiin taukoihin, jotka sallivat lyhytaikaisen poistumisen työpisteestä.

2. Hammaslääkärityön / suun terveydenhoitotyön luonne

Suunniteltu työaikajärjestely on mekanistinen eikä huomioi hammaslääkärityön / suun terveydenhoitotyön luonnetta. Työterveyslaitoksen laajasta hammaslääkärien

työhyvinvointia ja sen muutoksia kartoittavasta pitkittäisseurannasta (Hammaslääkärien työhyvinvointi Suomessa 2003, 2006, 2010) on saatu monipuolista ja koko alan kattavaa tietoa hammaslääkäri työn voimavara- ja rasitustekijöistä.

Terveyskeskushammaslääkärien lievää ja vakava-asteista työuupumusta on näiden tutkimuksien mukaan esiintynyt kaikkina kolmena tutkimusajankohtana todella paljon, noin puolella. Hammaslääkärit ovat kuormittuneita. Erityisiä kuormitustekijöitä ovat työn määrällinen ja laadullinen kuormittavuus, vaativasta ja jatkuvassa aikapaineessa tehdystä työstä aiheutuvat tunnetyn ristiriidan ja vuorovaikutukselliset haasteet sekä jatkuva muutos. Kaikki syövät keskeistä voimavaralähdettä eli työn hallinnan tunnetta.

Terveyskeskushammaslääkärit saavat voimavaroja myönteisistä potilaskontakteista ja siitä, että voivat nähdä työnsä tulokset sekä voidessaan kokea sitoutuvansa työhön.

Työterveyslaitos on antanut hammaslääkärien työelämän kuormittavuuden hallintaan useita suosituksia, joita Hammaslääkäriliitto on vuosien mittaan monin tavoin vienyt eteenpäin ja tiedoksi mm. terveyskeskusten johtaville hammaslääkäreille.

Hammaslääkäriin, suuhygienistiin ja hammashoitajan työ on hyvin intensiivistä ja tarkkuutta vaativaa. Siksi työrytmiin ja tauotukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Työjärjestelyn on oltava riittävän joustava, jotta yllättävistäkin tilanteista suoriudutaan. Hyvin suunniteltu toiminta on myös yksi potilasturvallisuuden tae. Myös muu hammaslääkäriin työhön kuuluva ei-kliininen työ on voitava tehdä rauhallisessa ja muutenkin asiallisessa tietoteknisin laittein varustetussa työtilassa.

3. Valmistelussa huomioimatta jätetyt näkökohdat

Suunniteltu työaikajärjestely ei riitä ratkaisemaan työtilojen lisätarvetta. Sen sijaan sen käyttöönotosta näyttäisi seuraavan vaikeasti hallittava palapeli, jonka pitäminen kasassa olisi hyvin vaikeata ellei mahdotonta. On aiempien kokeilujenkin valossa hyvin luultavaa, että suunnitellun kaltainen työaikajärjestely ei vaikuta toivotulla tavalla työn tuottavuuteen, vaan kävisi päinvastoin, kun vaikutukset hammaslääkärien ja koko henkilöstön jaksamiseen, sitoutumiseen ja työmotivaatioon olisivat kielteisiä.

Osana terveydenhuollon ja suun terveydenhuollon välttämätöntä uudistamistyötä tulisikin esimerkiksi panostaa uusien tuottavampien ja vaikuttavien toimintamallien kehittämiseen yhdessä henkilöstön kanssa.

4. Kokemukset muualta

Tampereen kaupunki suunnitteli ja myös otti muutama vuosi sitten käyttöön samankaltaisia, työaikajärjestelyjä suun terveydenhuollossa. Työaikoja ei kuitenkaan suunniteltu näin rasittaviksi kuin Turussa. Käytännöstä luovuttiin varsin nopeasti työn kuormittavuuden ja epätasa-arvon vuoksi, koska vain osa hoitoloista ylipäättään soveltui tällaiseen kokeiluun. Työaikajärjestely koettiin erittäin raskaaksi.

5. Työmarkkinaosapuolien yleinen pyrkimys kehittää työelämää ja pidentää työuria

Turun kaupungin suunnitelma ja mekaaninen lähestymistapa ovat vahvassa ristiriidassa työmarkkinaosapuolien kesken sovittujen yleisten työelämää kehittävien linjausten kanssa. Linjausten taustalla on vankka tutkimustieto.